

VI. Pilyys Castles

● *Pilis / Castle*

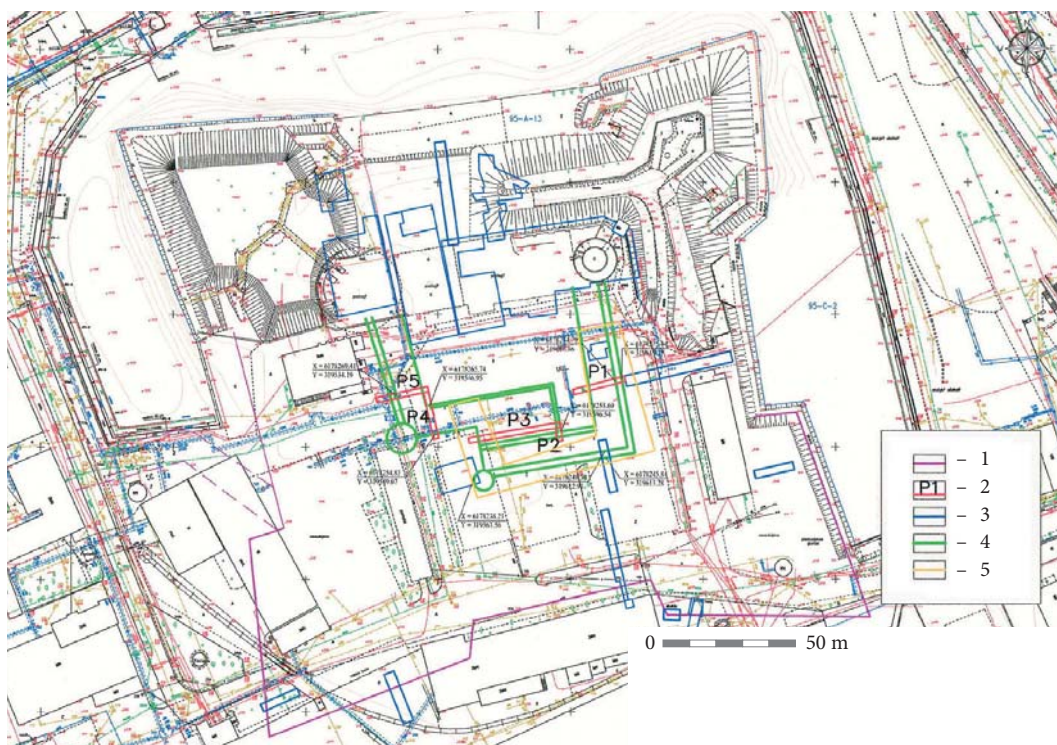
1. *Biržai*
2. *Klaipėda*
3. *Vilnius*

Egidijus Abromavičius,
Rokas Kraniauskas, Edvinas Ubis

Centrinė Klaipėdos piliavietės dalis

2012 m. Klaipėdos savivaldybės užsakymu UAB „Konsolė“ vykdė Klaipėdos piliavietės sutvarkymo ir pritaikymo visuomenės reikmėms darbus. Prieš juos bendrovė užsakė KU atlikti archeologinius tyrimus. Kadangi ketinta

įrengti dangą visoje piliavietės aikštėje, išgrindžiant ją, ketinta skirtingų spalvų trinkelėmis nužymėti čia stovėjusios XVI–XVIII a. pilies kontūrus. Atsižvelgus į tai, pagrindinis tyrimų tikslas buvo atliekant tyrimus išsiaiškinti tikslią XVI–XVIII a. pilies išorinių bei vidinių mūrinių sienų liekanų vietą bei palyginus gautus duomenis su 1710 m. Klaipėdos pilies pirmojo aukšto planu nustatyti tikslų XVI–XVIII a. Klaipėdos pilies kontūrą. Kadangi būsimi statybos darbai vykdyti tik paviršiniuose sluoksniuose, plotuose tyrimai vykdyti ne iki įžemio.

I pav. Situacijos planas su tirtomis vietomis ir nužymėtu pilies kontūru: 1 – 2010 m. nustatytos piliavietės bastionų ribos; 2 – 2012 m. tirti plotai ir jų numeriai; 3 – ankstesniais metais tirti plotai; 4 – archeologinių tyrimų metu nustatytas pilies sienų perimetras; 5 – žvalgyta niveliuojama teritorija.
R. Kraniausko brėž.

Fig. 1. Situation plan showing the excavated areas and castle contours: 1 – boundaries of the castle site's arrow headed bastions that were determined in 2010; 2 – areas excavated in 2012 and their number; 3 – previously excavated areas; 4 – the castle wall perimeters determined during the investigations; 5 – surveyed area being levelled

2 pav. Plote 1 40–60 cm gylyje aptikti radiniai: 1 – akmens masės keraminė šukė; 2 – raudonos molio masės keraminio puodo qsa; 3 – švininė kulka; 4 – pilkos molio masės keraminio puodo dugnas; 5 – neaiškaus geležinio dirbinių fragmentas.

E. Abromavičiaus nuotr.

Fig. 2. Finds discovered at a depth of 40–60 cm in area 1: 1 – a sherd of stoneware; 2 – the handle from a red clay pot; 3 – a lead bullet; 4 – the bottom of a grey clay pot; 5 – a fragment of an iron artefact with no clear purpose

Tyrimų vieta yra Klaipėdos piliavietės centrinėje dalyje. Dabar čia yra aikštelė, kuri priklauso MLIM Pilies muziejaus skyriui. Aikštelės paviršius yra apylygis, su mažu nuolydžiu iš P į Š. Tirti plotai buvo išdėstyti tikėtinoje pilies mūrų vietose, orientuoti V–R ar P–Š kryptimis, stengiantis nustatyti pilies mūrų lūžinius kampus. Plotas 1 buvo 20x2 m dydžio; plotas 2 – 5x2 m; plotas 3 – 35x2m; plotas 4 – 20x2 m; plotas 5 – 20x2 m (1 pav.). Inžinerinių tinklų vietose papildomai buvo ištirta 18 šurfų po 1x1 m. Tokiu būdu iš viso buvo tirtas 218 m² plotas. Taip pat žvalgyta 600 m ilgio elektros kabelio tranšėja.

Šių detaliųjų tyrimų darbų metu buvo aptikti XVII–XXI a. kultūriniai sluoksniai, nustatyta tiksli XVI–XVIII a. Klaipėdos pilies mūrų liekanų vieta bei sutikslintas XVI–XVIII a. pilies planas. Tyrimų metu surinkta buitinės keramikos šukių, koklių fragmentų, metalo dirbinių ar jų fragmentų bei gyvulių kaulų (2 pav.).

Ploto 1 V dalyje po griuvenų sluoksniais, 1–1,45 m gylyje nuo žemės paviršiaus (H_{abs} 2,41–2,86 m) buvo aptiktas lauko riedulių grindyns ir šalia jo prišlietas spėjamas pilies R korpuso pastato pamatas (3 pav.). Ploto R dalyje apie 1 m gylyje nuo žemės paviršiaus po griuvenų sluoksniais atsidendė pilies R gynybinės sienos liekanos, kurios pamato plotis buvo 2,34–2,6 m (lygis H_{abs} 2,77–3,04 m). Jis buvo sudarytas iš raudonų plytų ir lauko riedulių, kurie rišti kalkių skiediniu. Prie sienos išorinės pusės buvo priglaustas smulkesnis 55 cm pločio pamatas, sudarytas iš lauko riedulių ir raudonų moliu rištų plytų. Šis pamatas priklausė pilies išorėje stovėjusiam pastatui. Centrinėje perkasos dalyje jau paviršiuje buvo atidengti čia stovėjusio elektros cecho pamatai, grindys ir kitos gelžbetoninės konstrukcijos.

Plote 2 po paviršiais ir griuvenų sluoksniais, 0,2–1,4 m gylyje nuo žemės paviršiaus (H_{abs} 2,65–3,46 m) buvo aptikti pilies mūrų pamatai. R–V kryptimi orientuoti pamatai buvo 1,85 m pločio, sudaryti iš lauko riedulių ir raudonų plytų, rištų kalkių skiediniu (4 pav.). Kitas pilies mūrų pamatas įsiliejo į jau minėtą pamatą bei buvo orientuotas Š–P kryptimi. Jo plotis buvo 1,3 m, jis irgi buvo sudarytas iš lauko riedulių ir raudonų plytų, rištų kalkių skiediniu. Šie pilies mūrų reliktai siejami su pilies P korpusu stovėjusiu pastatu.

Ploto 3 V dalyje po vėlyvais paviršiais ir pilkos žemės sluoksniais 1,4 m gylyje nuo žemės

3 pav. Ploto 1 R dalyje aptikta pilies R gynybinės sienos pamatinė dalis ir šalia jos prišlietas pagalbinio pastato pamatas iš V. E. Ubio nuotr.

Fig. 3. The foundation of the castle's E defensive wall discovered in the E part of area 1 and the foundation of the auxiliary building abutting it, as seen from the W

4 pav. Plote 2 atidengty pilies P korpuso pastatų liekanos iš V. E. Ubio nuotr.

Fig. 4. The remains of the buildings of the castle's S block, which were unearthed in area 2, as seen from the W

5 pav. Plote 4 atidengtų XIX a. grindinio, pilies P gynybinės sienos ir V korpuso pamatų fragmentai iš P. E. Ubio nuotr.

Fig. 5. Fragments of 19th-century paving, the castle's S defensive wall, and the foundation of the W block, which were unearthed in area 4, as seen from the S

paviršiaus (H_{abs} 2,13–2,31 m) buvo aptiktos padriko lauko riedulių grindinio liekanos ir pamatas. Jis buvo 90 cm pločio bei sudarytas iš lauko riedulių, rištų moliu. Šis pamatas siejamas su pilies P korpuse buvusiu pastatu. Ploto 3 R

dalyje po paviršiniaus ir griuvenų sluoksniais, 0,6–1,3 m gylyje nuo žemės paviršiaus (H_{abs} 2,18–2,89 m) buvo atidengtas pilies P korpuse buvusio pastato liekanos. Čia aptiktas pamatas orientuotas P–Š kryptimi. Jis buvo 1,5 m pločio ir sudarytas iš lauko riedulių bei raudonų plytų, rištų kalkių skiediniu. Prie pamato buvo prijungta iš raudonų plytų sudaryta siena (30 cm pločio), orientuota V–R kryptimi. Sienos P pusėje buvo aptiktos grindys, sudarytos iš raudonų plytų. Grindys turėjo ryškų nuolydį į V. Iš V pusės prie minėto pamato buvo aptiktos skliauto, sudaryto iš raudonų plytų, rištų kalkių skiediniu, žymės (rūsio konstrukcija?). Visos išvardytos konstrukcijos priklausė pilies P korpuso pastatams. Vidurinę perkasos dalį užėmė paviršiuje (H_{abs} 3,41–3,61 m) buvusios betoninės ir gelžbetoninės konstrukcijos, priklausiusios čia stovėjusiems pramoniniams pastatams.

Ploto 4 P dalyje po paviršiniaus ir pilkos žemės su griuvenomis sluoksniais, 0,95–1,1 m gylyje nuo žemės paviršiaus (H_{abs} 2,60–2,77 m) buvo aptiktas skaldytų akmenų grindinys, kuris, kaip manoma, buvo išgrįstas XIX a. (5 pav.). Pastarasis grindinys buvo priglaustas prie pilies P gynybinės sienos, kurios pamatas buvo aptiktas 85–90 cm gylyje nuo žemės paviršiaus (H_{abs} 2,79–2,94 m). Ši konstrukcija buvo sudaryta iš lauko riedulių ir raudonų plytų, rištų kalkių skiediniu. Jos viduryje tarybiniu laikotarpiu buvo nutiesta šiluminė trasa, todėl aptikti tik sienos kraštai. Didžiojoje ploto dalyje 70–90 cm gylyje nuo žemės paviršiaus (H_{abs} 2,61–2,91 m) buvo atidengti pilies P korpuse stovėjusio pastato apardyti pamatai. Jie irgi buvo sudaryti iš lauko riedulių ir raudonų plytų, rištų kalkių skiediniu.

Ploto 5 V dalyje po paviršiniaus ir pilkos žemės su griuvenomis sluoksniais, 0,8–1,5 m gylyje nuo žemės paviršiaus (H_{abs} 2,34–2,88 m)

buvo atidengta pilies P gynybinės sienos pamatų vieta. Jos konstrukcija smarkiai nukentėjo tiesiant šiluminę trasą. Nesuardytas išliko tik mažas pamatų fragmentėlis, sudarytas iš lauko riedulių ir raudonų plytų, rištų kalkių skiediniu.

Tirtuose šurfluose, būsimų šviestuvų vietose bei žvalgytoje elektros kabelio tranšėjoje vertingo archeologinio sluoksnio ar struktūrų neaptikta.

2012 m. Klaipėdos piliavietės tyrimai parodė, kad kieme yra palyginti gerai išlikę čia stovėjusios pilies mūrų fragmentai. Remiantis jais buvo išvestos pilies sienų tiesės. Pagal jas ir jų susikirtimo vietas nustatytas tikslus XVI–XVIII a. stovėjusios Klaipėdos pilies kontūras (1 pav.). Šie duomenys buvo patikslinti pagal 1710 m. Klaipėdos pilies pirmojo aukšto planą, tad gauti duomenys laikomi patikimais. Visuose plotuose buvo atidengti mažesnės ar didesnės pilies gynybinių sienų bei prie jos glaustų pilies korpusų pastatų liekanos. Nors tyrimų metu netirti gilesni sluoksniai, tačiau prie atidengtų mūrų fragmentų buvo aptikti XVII–XIX a. nesuardyti sluoksniai, kurie rodo didelį tolesnių tyrimų potencialą.

The central part of the Klaipėda castle site

In 2012, KU determined the contour of Klaipėda Castle during the 16th–18th centuries through the excavation of five areas (a total of 218 m²) in the castle's central part (Fig. 1). The castle's E and S foundations created from fieldstones and red bricks bound with lime mortar (Figs. 3–5) were discovered during the investigation. Sherds of household pottery, stove tile fragments, metal artefacts, and animal bones (Fig. 2) were collected.

Inga Martišauskytė,
Valdas Steponaitis,
Evaldas Vailionis

Vilniaus gynybinės sienos bastėja

2012 m. buvo tęsiami Vilniaus gynybinės sienos bastėjos archeologiniai tyrimai, pradėti 2007 m. (*ATL 2007 metais*, V., 2008, p. 219–226; *ATL 2008 metais*, V., 2009, p. 201–202; *ATL 2009 metais*, V., 2010, p. 162–163). Jie buvo atliekami vykdant bastėjos rekonstrukcijos, restauravimo ir konservavimo darbus, kurie siejami su naujų komunikacijų įrengimu. Bastėjos rekonstrukcijos darbai buvo pradėti 2007 m. ir vykdyti 2008 bei 2009 m. Jie turėjo būti baigti 2012 m. rugsėjo mėnesį, tačiau dėl finansavimo nesklaidumų darbų pabaiga nukelta į 2013 m. spalio mėnesį.

Archeologinių žvalgomųjų tyrimų ir detaliųjų tyrimų metu 2012 m. buvo iširtas apie 210 m² plotas. Jame ne visur buvo pasiektas įžemis. Tyrimų metu buvo iškasta 10 įvairaus dydžio šurfų ir 4 perkastos. Archeologinių žvalgymų metu žvalgytas 750 m² plotas (1 pav.).

Bastėjos R dalyje, griovos dugne planuota įrengti apie 50 m ilgio lietaus nuotekų trasą. Ji turėjo eiti buvusio pėsčiųjų tako vietoje. Čia iki projekcinio 1,5 m gylio numatytose įrengti šulinių vietose buvo iškasti 4 šurfai (1–4) – visi 1x1 m dydžio. Vėliau visos lietaus nuotekų trasos vietoje iškasta apie 1 m pločio *perkasa 1*. Žemės paviršius trasos P gale siekė H_{abs} apie 120,0 m lygį, Š gale nusileido iki H_{abs} apie 119,40 m. Perkasa 1 buvo kasama atkarpomis nuo P šulinio. Iškastos 3 atkarpos: 1 atkarpa – tarp 1 ir 2 šulinių (buvusių šurfų); 2 atkarpa – tarp 2 ir 3 šulinių; 3 atkarpa – tarp 3 ir 4 šulinių. Visoje perkasoje buvo aptikti 3 sluoksnių hori-